

Conjunctuurbericht

Centraal bureau voor de statistiek

Samengesteld door de hoofdafdeling Nationale rekeningen

In dit Conjunctuurbericht zijn de recente ontwikkelingen van enkele conjunctuurrelevante variabelen in Nederland vergeleken met die in een aantal voor ons belangrijke handelspartners.

Het verloop van de industriële produktie, de prijzen van de gezinsconsumptie, de beoordeling door de industriële ondernemers van hun orderpositie en het vertrouwen van de consumenten in de economische situatie in Nederland is geplaatst naast de ontwikkeling in de Bondsrepubliek Duitsland (BRD), Frankrijk en het Verenigd Koninkrijk. De ontwikkelingen in Nederland en in de BRD tonen globaal een overeenkomstig verloop. Een uitzondering hierop vormen de allerlaatste ontwikkelingen van het vertrouwen van de consumenten in de economische situatie. Opvallend is, dat anders dan in de andere genoemde landen, de industriële produktie zich in de eerste zeven maanden van dit jaar zowel in de BRD als in Nederland gunstig blijft ontwikkelen met groeipercentages in dezelfde orde van grootte als in de jaren 1988 en 1989, toen de groei relatief hoog was. Hetzelfde geldt globaal voor de beoordeling door de industriële ondernemers van hun orderpositie. De prijsstijging van de gezinsconsumptie is in de BRD en Nederland de laatste twee en halfjaar zeer gematigd geweest. De prijzen in de andere landen stegen sterker. In de meest recente maand (augustus) kenden alle vier landen een forse prijsstijging, waarbij die in Nederland overigens nog het meest bescheiden was.

Dit blijkt uit gegevens die op 21 september beschikbaar waren. In de Focus wordt ingegaan op de ontwikkeling van het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie in Nederland en in het buitenland.

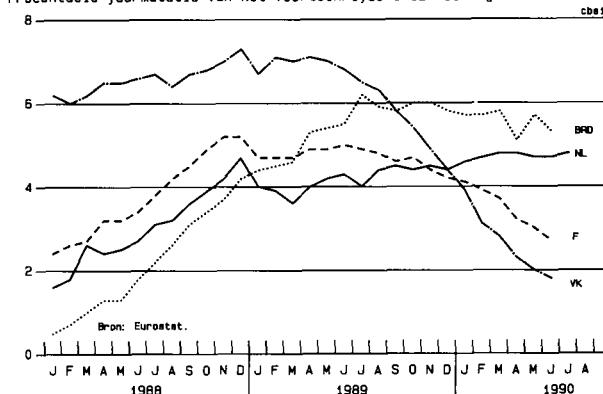
Productie

Het volume van de gemiddelde dagproduktie in de industrie was, voor seizoeninvloeden gecorrigeerd, in juli 1% kleiner dan in juni. Dit cijfer heeft een sterk voorlopig karakter omdat de respons op de maandvragenlijsten over juli altijd geringer is dan in andere maanden. Daarnaast kan de seizoengecorrigeerde produktieontwikkeling mede beïnvloed zijn door verschuivingen in het vakantiepatroon. Vergeleken met dezelfde maand in 1989 was de industriële bedrijvigheid in juli 3,5% groter. Met het juli-cijfer is de meest recente procentuele jaarmutatatie van het voortschrijdend twaalfmaandsgemiddelde op 4,8% uitgekomen. De relatief sterke produktiegroei in de industrie, die in 1988 begon, heeft zich hiermee ook in 1990 voortgezet. In grafiek 1 is van een aantal landen de volumegroei van de industriële produktie voor de laatste drie jaar trendmatig weergegeven.

Hiervoor is de jaarmutatatie van het voortschrijdend twaalfmaandsgemiddelde gebruikt, waarbij de groeivoet is geplaatst in de laatste maand van de betreffende twaalfmaandsperiode. In de loop van 1988 namen de groeicijfers in Nederland, in de Bondsrepubliek Duitsland en in Frankrijk fors toe. In het Verenigd Koninkrijk lagen de groeicijfers, na een explosieve toename in 1987, in 1988 weliswaar op een hoog niveau maar de toename van de groei was beperkt. Vanaf het begin van 1989 zijn de groeipercentages in het Verenigd Koninkrijk vrijwel voortdurend afgenomen. Het meest recente groeicijfer van het voortschrijdend twaalfmaandsgemiddelde is inmiddels tot onder de 2% gedaald. Ook in Frankrijk is een dalende tendens van de groeicijfers zichtbaar, zij het dat deze daling wat later inzette dan in het Verenigd Koninkrijk en ook wat minder geprononceerd was. Het meest recente groeicijfer bedraagt bijna 3%. Ter-

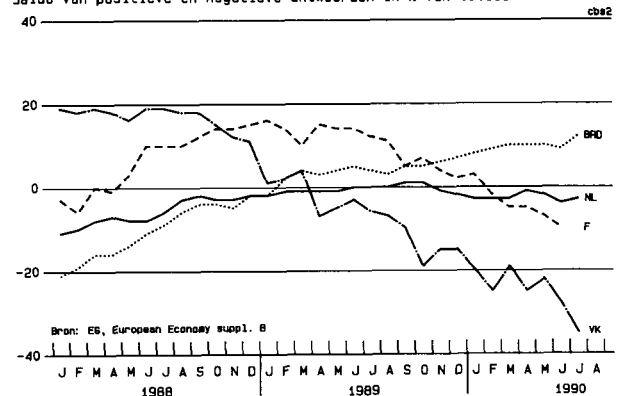
Productie industrie (volume)

Procentuele jaarmutatatie van het voortschrijdend 12-maandsgemiddelde

Beoordeling orderpositie industrie (seizoengecorrigeerd)

Saldo van positieve en negatieve antwoorden in % van totaal

Tabel 1. Kerngegevens recente ontwikkelingen in Nederland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1983/'87 gemidd.	1988	1989	1989		1990		1990			Trend ²⁾	
				3 ^e kw.	4 ^e kw.	1 ^e kw.	2 ^e kw.	mei	juni	juli		aug.
VOLUMEGEVEENS												
<i>Productie in de nijverheid</i>												
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)	3	0	5	4	6	2	1	0	4	3	.	I+
Delfstoffenwinning	3	-11	7	-1	8	-1	-11	-12	5	5	.	I
Industrie	3	5	4	5	5	4	5	4	5	4	.	I+
Voedings- en genotmiddelenindustrie	1	2	3	3	5	3	.	.	.	.	.	I+
Textiel-, kleding- en lederindustrie	-1	2	2	5	0	3	2	2	1	.	.	I+
Papier- en grafische industrie	2	6	3	5	5	5	.	.	.	.	.	I++
Chemische industrie	8	4	4	4	3	1	2	-2	6	1	.	I+
Rubber- en kunststofverw. industrie	7	4	8	9	8	7	.	.	.	.	.	I++
Hout- en bouwmaterialenindustrie	3	8	3	1	0	-1	.	0	.	.	.	I
Basismetalenindustrie	3	8	4	0	3	-1	.	.	.	.	.	I+
Elektrotechnische industrie	3	4	5	6	7	10	8	7	3	.	.	I++
Rest metaal- en overige industrie	1	5	7	7	9	7	.	.	.	.	.	I++
Openbare nutsbedrijven	2	-1	6	5	7	-2	.	.	.	.	.	I
Bouwnijverheid: begonnen woningen	-2	20	-10	-10	-13	10	.	2	.	.	.	-I
<i>Buitenlandse handel (goederen)</i>												
Invoer, totaal	6	7	4	1	5	9	.	16	.	.	.	I++
Grondstoffen en halffabrikaten	6	7	4	2	2	7	.	10	.	.	.	I+
Consumptiegoederen	6	5	2	-2	5	7	.	16	.	.	.	I+
Investeringsgoederen	11	5	8	1	11	14	.	38	.	.	.	I++
Algemene goederen	1	11	4	0	8	15	.	12	.	.	.	I++
Totaal, excl. energie	7	7	5	5	9	10	.	16	.	.	.	I++
Uitvoer, totaal	5	8	5	2	4	5	.	2	.	.	.	I+
Onbewerkte agrarische producten	4	9	2	10	6	5	.	4	.	.	.	I++
Delfstoffen	-1	-9	14	10	11	1	.	-8	.	.	.	I+
Fabrikaten	6	8	6	2	4	6	.	2	.	.	.	I+
Totaal, excl. energie	6	9	5	7	9	6	.	2	.	.	.	I+
<i>Consumptieve bestedingen van gezinnen</i>												
Binnenlandse consumptie, totaal	2	1	3	4	4	3	4	5	4	4	.	I+
Voedings- en genotmiddelen	1	1	3	3	2	2	3	3	4	2	.	I+
Duurzame consumptiegoederen	3	0	5	4	6	7	8	9	8	8	.	I++
Overige goederen en diensten	2	2	3	4	3	3	3	3	3	3	.	I+
<i>Investerings in vaste activa</i>												
Bruto investeringen, totaal	4	10	4	4	3	9	.	.	.	.	.	I++
Bedrijven	5	11	5	4	3	9	.	.	.	.	.	I++
Overheid	-2	2	2	3	4	4	.	.	.	.	.	I+
<i>Kwartaalrekeningen</i>												
Bruto Binnenlands Produkt	2,1	2,8	3,5	3,3	3,6	3,2	.	.	.	.	.	I+
Bruto Nationaal Produkt	2,1	2,6	4,2	3,7	4,0	3,9	.	.	.	.	.	I+
Bruto Nationaal Inkomen	2,1	3,4	3,2	3,0	2,8	4,9	.	.	.	.	.	I+
PRIJZEN												
Producentenprijzen industrie, tot. afzet	-1,3	1,3	4,7	4,1	2,6	-0,8	-2,9	-3,1	-3,1	-2,1	.	I
Producentenprijzen industrie, verbruik	-3,9	0,8	7,3	6,1	4,3	-2,1	-7,2	-7,5	-7,5	-6,0	.	I
Ruilvoet, unit value (goederen)	0	1	-2	-2	-2	2	.	2	.	.	.	I
Invoerprijzen, unit value	-4	0	8	8	7	-1	.	-6	.	.	.	I+
Invoerprijzen, excl. energie, unit value	-1	2	6	1	1	-2	.	-4	.	.	.	I+
Uitvoerprijzen, unit value	-4	1	6	5	5	1	.	-4	.	.	.	I+
Uitvoerprijzen, excl. energie, unit value	-1	2	6	0	-1	-1	.	-4	.	.	.	I+
Prijzen gezinsconsumptie (werknemers)	1,5	0,7	1,1	1,2	1,3	2,3	2,2	2,2	2,3	2,3	2,4	I
Regelingslonen particulier bedrijf	1,2	0,8	1,5	1,6	1,7	2,2	2,7	2,7	2,7	3,1	3,1	I+
Regelingslonen overheid	-0,8	0,3	1,7	1,7	1,7	3,2	3,8	3,8	3,8	3,8	3,8	I+
Regelingslonen geprem. en gesub. sector	-0,3	1,0	1,9	2,0	2,3	2,9	3,9	4,0	3,7	4,3	4,3	I+
Dollarkoers, contante notering	-5	-2	7	3	2	-9	-13	-15	-15	-14	-18	-I
OVERIGE INDICATOREN												
Consumentenvertrouwen ¹⁾ (in %)		2	13	15	13	14	9	9	7	9	7	.
Koersindex voor aandelen, algemeen	23	-9	26	28	24	10	4	4	2	1	-9	I++
Uitgesproken faillissementen	-15	2	-4	-2	-7	-6	-5	5	-13	7	-7	-I
<i>Conjunctuurtest industrie</i>												
Bezettingsgraad (in %)	83	85	86	86	86	86	86	.	.	.	.	I
Orderpositie (1984=100)	101	107	122	124	124	123	123	124	123	123	.	I++
Beoordeling orderpositie ¹⁾ (in %)	-14	-6	-1	0	-2	-3	-2	-3	-2	-1	.	.
Beoordeling voorr. eindprodukten ¹⁾ (in %)	8	2	3	3	4	4	2	2	2	6	.	.
<i>Arbeidsmarkt</i>												
Aantal banen van werknemers, totaal		3	2	2	2	2	.	.	.	.	.	I+
Landbouw en visserij		5	5	5	7	2	.	.	.	.	.	I+
Nijverheid (excl. bouwnijverheid)		1	1	1	1	1	.	.	.	.	.	I
Bouwnijverheid		3	1	0	1	3	.	.	.	.	.	I
Handel, horeca en vervoer		4	4	3	4	3	.	.	.	.	.	I+
Overige dienstverlening		3	2	2	2	2	.	.	.	.	.	I+
Aantal uren uitendkrachten		8	12	12	13	14	7	.	.	.	.	I++
Geregistreerde werklozen ³⁾ (x 1 000)		433	390	394	365	370	340	340	335	343	.	.
<i>Geld en krediet</i>												
Spaartegoeden	3,5	1,3	4,7	5,0	5,1	6,0	6,5	6,5	6,8	.	.	I++
Verstrekt consumptief krediet	5	6	6	6	8	9	3	11	0	13	.	I++
Binnenlandse liquiditeitsmassa	7	9	13	13	14	15	13	12	12	.	.	I++
Geldhoeveelheid	8	7	6	6	7	5	6	5	8	.	.	I++
Secundaire liquiditeiten	6	11	23	22	23	27	21	20	16	.	.	I++
Officieel wisseldisconto (in %)	4,7	3,7	5,8	6,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	7,0	I++
Daggeldmarkttrente (in %)	5,7	4,4	7,0	7,1	8,2	8,5	8,1	8,2	8,0	7,8	8,3	I++
Rendement op staatsobligaties (in %)	7,2	6,1	7,2	7,1	7,8	8,8	9,0	9,1	9,0	8,8	9,1	I++

1) Saldo van positieve en negatieve antwoorden in procenten van het totaal.

2) Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -5% en -2%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

3) Driemaandsgemiddelden opgenomen onder de middelste maand. De gegevens zijn niet voor het seizoen gecorrigeerd.

.-= gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

wijl in de eerste helft van 1989 de groeipercentages zich in Nederland rond de 4% stabiliseerden namen deze in de Bondsrepubliek Duitsland nog steeds toe. Vanaf medio 1989 doet zich in Nederland een zeer lichte stijging van de groei voor; in de Bondsrepubliek Duitsland is daarentegen een lichte daling waarneembaar. Volgens de resultaten van de Conjunctuurtest handhaafde de orderpositie van de industrie zich in juli op het niveau van de voorgaande maand. Het indexcijfer van de orderpositie, dat een beeld geeft van het aantal maanden werk in portefeuille, bleef in juli staan op 123 (1984=100). In de intermediaire goederen industrie werd een lichte daling van het indexcijfer waargenomen maar hier stond een stijging in de consumptiegoederenindustrie tegenover. Over hun orderpositie toonden de ondernemers in de industrie zich in juli niet ontevreden. De ontwikkeling van de beoordeling van de orderpositie in Nederland toont na een stijging in 1988 een vrij vlak verloop (grafiek 2). In de Bondsrepubliek Duitsland werd het oordeel van de ondernemers in de industrie in de periode vanaf 1988 iets optimistischer. In het Verenigd Koninkrijk werd de beoordeling daarentegen steeds ongunstiger. Overtroffen in het begin van 1988 de positieve antwoorden de negatieve nog met 20% het meest recente saldo is -35%. Het oordeel van de Franse ondernemers werd, na een verbetering in 1988, vanaf het begin van 1989 vrijwel voortdurend negatiever. Opmerkelijk is de complete positiewijziging van de vier landen binnen 18 maanden (oktober 1988-april 1990). Het geschetste beeld ten aanzien van de beoordeling van de orderpositie is voor de vier landen globaal gelijk aan de ontwikkeling van de industriële productie.

Consumptie

Het volume van de binnenlandse consumptie door gezinnen was in juli een kleine 4% groter dan in de overeenkomstige maand van 1989. Met dit cijfer wordt de ontwikkeling van relatief hoge groeipercentages, die in 1989 inzette, voortgezet. Van de onderscheiden consumptiecategorieën werd ook in juli de sterkste groei gemeten bij de consumptie van duurzame goederen (8%). De stijging van de aankopen van textiel, woningtextiel en elektrotechnische artikelen overstegen, voor prijsveranderingen gecorrigeerd, de 10%. Het volume van de consumptie van voedings- en genotmiddelen was in juli bijna 2% groter dan in juli 1989. De consumptie van de overige goederen en diensten, de grootste categorie, was bijna 3% groter dan in juli van het vorig jaar. Volgens het Consumenten Conjunctuuronderzoek is het vertrouwen van de consumenten in de ontwikkelingen in de economie in september ten opzichte van augustus sterk afgenomen. Op de vijf vragen, die aan de index van het consumentenvertrouwen ten grondslag liggen, werden in september nagenoeg evenveel positieve als negatieve antwoorden gegeven. In augustus overtroffen de positieve antwoorden de negatieve met 7%; in het begin van dit jaar was er nog een positief saldo van 18%. Het vertrouwen van de consument in de ontwikkeling van de economie is na juni 1988 niet meer zo gering geweest. Bij de beantwoording van de vraag naar het oordeel van de consument over de ontwikkeling van de algemene economische situatie in Nederland in de komende twaalf maanden overtroffen de

negatieve antwoorden de positieve met 27%. Over de toekomstige ontwikkeling van de algemene economische situatie zijn de consumenten na mei 1983 niet meer zo somber geweest. De beantwoording van de vraag naar de beoordeling van de economische situatie voor de komende twaalf maanden kan voor een aantal EG-landen vergeleken worden. Anders dan de boven vermelde gegevens gaat het hier om cijfers die door de EG voor seizoeninvloeden zijn gecorrigeerd (zie grafiek 3). Tot mei dit jaar wordt de vraag in Nederland het meest optimistisch beantwoord, daarna neemt de Bondsrepubliek Duitsland deze positie over. In het Verenigd Koninkrijk is er, in tegenstelling tot de andere genoemde landen, al langere tijd een duidelijk dalende tendens van het consumentenvertrouwen te zien.

Prijzen

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden juli en midden augustus met 0,4% gestegen. Ten opzichte van augustus 1989 lagen de prijzen 2,4% hoger. In augustus werden vooral autobenzines, huisbrand- en dieselolie duurder. Verder stegen onder meer de prijzen van herenkleding. Het prijsindexcijfer van de door de industrie ingekochte goederen is in juli, vergeleken met de overeenkomstige maand van 1989 met 6,0% gedaald. De prijzen van de totale industriële afzet lagen in juli 2,1% onder het niveau van een jaar eerder.

Arbeidsmarkt

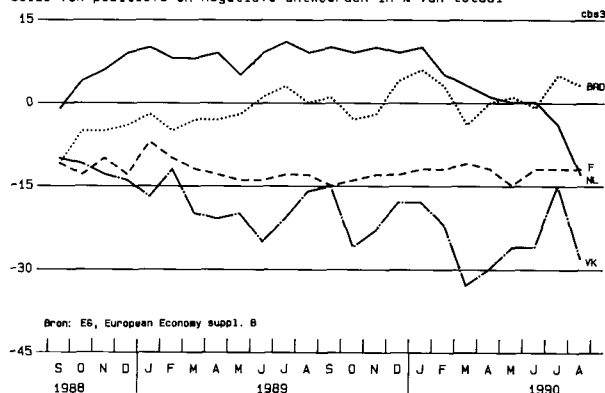
Het aantal geregistreerde werklozen bedroeg in de periode juni-augustus 1990 gemiddeld 343 duizend. Het eerder gepubliceerde voorlopige cijfer voor de periode mei-juli is enigszins bijgesteld (van 330 duizend naar 335 duizend). De recente gegevens brengen geen wijziging in het beeld van een dalende tendens op wat langere termijn (zie grafiek 4).

Geld en krediet

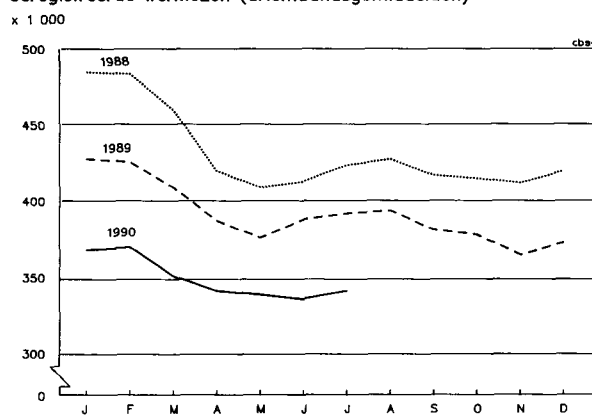
De tendens van oplopende groeicijfers per kwartaal van de binnenlandse liquiditeitsmassa, die zich na het tweede kwartaal van 1987 heeft voorgedaan, heeft zich in het tweede kwartaal van dit jaar niet voortgezet. Ten opzichte van het tweede kwartaal van vorig jaar bedroeg de toename in dezelfde periode van dit jaar 13%. In het eerste kwartaal van 1990 was de groei 15%. Bij de spaartegoeden werd de trend van oplopende groeicijfers op kwartaalbasis in het tweede kwartaal gecontinueerd. Na het tweede kwartaal van 1988 zijn deze percentages voortdurend toegenomen. In het tweede kwartaal van dit jaar waren de spaartegoeden 6,5% groter dan een jaar eerder. Dit is het hoogste stijgingspercentage dat na de start van de huidige reeks in januari 1986 is waargenomen. Het rendement op staatsobligaties, indicator voor de rente op de langere termijn, steeg in augustus naar een gemiddeld niveau van 9,1% (juli: 8,8%). In de eerste weken van september steeg de rente verder naar een niveau van ruim 9,2%.

Mutaties hebben betrekking op de overeenkomstige periode van het voorgaand jaar, tenzij anders vermeld.
Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt.

Consumentenvertr.: economische situatie kom. 12 mnd (seiz. gecorr.)
Saldo van positieve en negatieve antwoorden in % van totaal

Geregistreerde werklozen (driemaandsgemiddelden)

wijl in de eerste helft van 1989 de groeipercentages zich in Nederland rond de 4% stabiliseerden namen deze in de Bondsrepubliek Duitsland nog steeds toe. Vanaf medio 1989 doet zich in Nederland een zeer lichte stijging van de groei voor; in de Bondsrepubliek Duitsland is daarentegen een lichte daling waarneembaar. Volgens de resultaten van de Conjunctuurtest handhaafde de orderpositie van de industrie zich in juli op het niveau van de voorgaande maand. Het indexcijfer van de orderpositie, dat een beeld geeft van het aantal maanden werk in portefeuille, bleef in juli staan op 123 (1984=100). In de intermediaire goederen industrie werd een lichte daling van het indexcijfer waargenomen maar hier stond een stijging in de consumptiegoederenindustrie tegenover. Over hun orderpositie toonden de ondernemers in de industrie zich in juli niet ontevreden. De ontwikkeling van de beoordeling van de orderpositie in Nederland toont na een stijging in 1988 een vrij vlak verloop (grafiek 2). In de Bondsrepubliek Duitsland werd het oordeel van de ondernemers in de industrie in de periode vanaf 1988 iets optimistischer. In het Verenigd Koninkrijk werd de beoordeling daarentegen steeds ongunstiger. Overtroffen in het begin van 1988 de positieve antwoorden de negatieve nog met 20% het meest recente saldo is -35%. Het oordeel van de Franse ondernemers werd, na een verbetering in 1988, vanaf het begin van 1989 vrijwel voortdurend negatiever. Opmerkelijk is de complete positiewijziging van de vier landen binnen 18 maanden (oktober 1988-april 1990). Het geschetste beeld ten aanzien van de beoordeling van de orderpositie is voor de vier landen globaal gelijk aan de ontwikkeling van de industriële productie.

Consumptie

Het volume van de binnenlandse consumptie door gezinnen was in juli een kleine 4% groter dan in de overeenkomstige maand van 1989. Met dit cijfer wordt de ontwikkeling van relatief hoge groeipercentages, die in 1989 inzette, voortgezet. Van de onderscheiden consumptiecategorieën werd ook in juli de sterkste groei gemeten bij de consumptie van duurzame goederen (8%). De stijging van de aankopen van textiel, woningtextiel en elektrotechnische artikelen overstegen, voor prijsveranderingen gecorrigeerd, de 10%. Het volume van de consumptie van voedings- en genotmiddelen was in juli bijna 2% groter dan in juli 1989. De consumptie van de overige goederen en diensten, de grootste categorie, was bijna 3% groter dan in juli van het vorig jaar. Volgens het Consumenten Conjunctuuronderzoek is het vertrouwen van de consumenten in de ontwikkelingen in de economie in september ten opzichte van augustus sterk afgenomen. Op de vijf vragen, die aan de index van het consumentenvertrouwen ten grondslag liggen, werden in september nagenoeg evenveel positieve als negatieve antwoorden gegeven. In augustus overtroffen de positieve antwoorden de negatieve met 7%; in het begin van dit jaar was er nog een positief saldo van 18%. Het vertrouwen van de consument in de ontwikkeling van de economie is na juni 1988 niet meer zo gering geweest. Bij de beantwoording van de vraag naar het oordeel van de consument over de ontwikkeling van de algemene economische situatie in Nederland in de komende twaalf maanden overtroffen de

negatieve antwoorden de positieve met 27%. Over de toekomstige ontwikkeling van de algemene economische situatie zijn de consumenten na mei 1983 niet meer zo somber geweest. De beantwoording van de vraag naar de beoordeling van de economische situatie voor de komende twaalf maanden kan voor een aantal EG-landen vergeleken worden. Anders dan de boven vermelde gegevens gaat het hier om cijfers die door de EG voor seizoeninvloeden zijn gecorrigeerd (zie grafiek 3). Tot mei dit jaar wordt de vraag in Nederland het meest optimistisch beantwoord, daarna neemt de Bondsrepubliek Duitsland deze positie over. In het Verenigd Koninkrijk is er, in tegenstelling tot de andere genoemde landen, al langere tijd een duidelijk dalende tendens van het consumentenvertrouwen te zien.

Prijzen

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie is tussen midden juli en midden augustus met 0,4% gestegen. Ten opzichte van augustus 1989 lagen de prijzen 2,4% hoger. In augustus werden vooral autobenzines, huisbrand- en dieselolie duurder. Verder stegen onder meer de prijzen van herenkleding. Het prijsindexcijfer van de door de industrie ingekochte goederen is in juli, vergeleken met de overeenkomstige maand van 1989 met 6,0% gedaald. De prijzen van de totale industriële afzet lagen in juli 2,1% onder het niveau van een jaar eerder.

Arbeidsmarkt

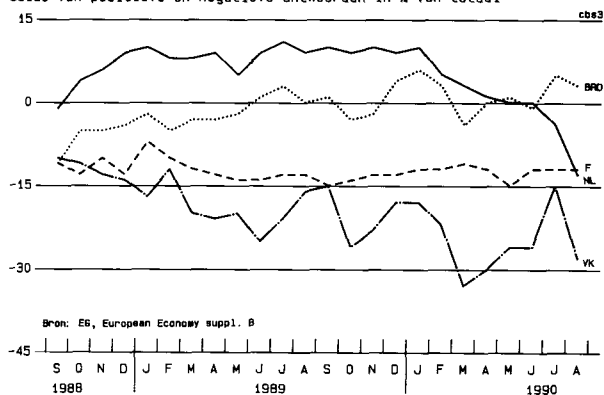
Het aantal geregisteerde werklozen bedroeg in de periode juni-augustus 1990 gemiddeld 343 duizend. Het eerder gepubliceerde voorlopige cijfer voor de periode mei-juli is enigszins bijgesteld (van 330 duizend naar 335 duizend). De recente gegevens brengen geen wijziging in het beeld van een dalende tendens op wat langere termijn (zie grafiek 4).

Geld en krediet

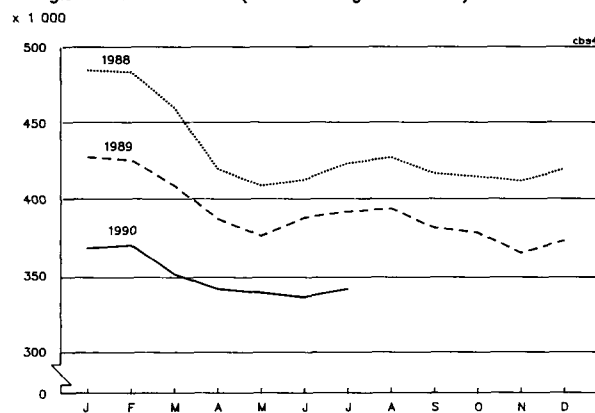
De tendens van oplopende groeicijfers per kwartaal van de binnenlandse liquiditeitenmassa, die zich na het tweede kwartaal van 1987 heeft voorgedaan, heeft zich in het tweede kwartaal van dit jaar niet voortgezet. Ten opzichte van het tweede kwartaal van vorig jaar bedroeg de toename in dezelfde periode van dit jaar 13%. In het eerste kwartaal van 1990 was de groei 15%. Bij de spaartegoeden werd de trend van oplopende groeicijfers op kwartaalbasis in het tweede kwartaal gecontinueerd. Na het tweede kwartaal van 1988 zijn deze percentages voortdurend toegenomen. In het tweede kwartaal van dit jaar waren de spaartegoeden 6,5% groter dan een jaar eerder. Dit is het hoogste stijgingspercentage dat na de start van de huidige reeks in januari 1986 is waargenomen. Het rendement op staatsobligaties, indicator voor de rente op de langere termijn, steeg in augustus naar een gemiddeld niveau van 9,1% (juli: 8,8%). In de eerste weken van september steeg de rente verder naar een niveau van ruim 9,2%.

Mutaties hebben betrekking op de overeenkomstige periode van het voorgaand jaar, tenzij anders vermeld.
Verbeterde cijfers worden niet als zodanig gekenmerkt.

Consumentenvertr.: economische situatie kom. 12 mnd (seiz. gecorr.)
Saldo van positieve en negatieve antwoorden in % van totaal

Geregisteerde werklozen (driemaandsgemiddelden)

Tabel 2. Recente ontwikkelingen in het buitenland

Procentuele mutaties t.o.v. dezelfde periode het jaar daarvoor, tenzij anders aangegeven

	1983/'87 gemidd.	1988	1989	1989		1990		1990				Trend ²⁾
				3 ^e kw.	4 ^e kw.	1 ^e kw.	2 ^e kw.	mei	juni	juli	aug.	
Productie nijverheid, excl. bouwnijv. (volume)												
Bondsrepubliek Duitsland	2	4	5	5	5	6	4	10	2	6	.	I++
België	2	6	4	3	3	7	.	4	.	.	.	I+
Frankrijk	1	5	4	3	3	1	1	1	1	.	.	I+
Verenigd Koninkrijk	3	4	1	0	0	1	2	4	5	.	.	I
Italië	2	7	4	5	4	1	1	1	0	.	.	I+
Verenigde Staten	5	6	3	2	1	1	1	1	1	.	.	I+
Japan	4	9	6	5	4	2	4	4	3	.	.	I++
Europese Gemeenschap	3	4	4	4	3	3	2	4	2	.	.	I+
Buitenland (gewogen) ¹⁾	2	5	4	4	3	4	.	5	.	.	.	I+
Nederland	3	0	5	4	6	2	1	0	4	3	.	I+
Prijzen consumptie												
Bondsrepubliek Duitsland	1,6	1,3	2,8	2,8	3,1	2,7	2,3	2,3	2,3	2,4	2,8	I+
België	4,3	1,2	3,1	3,3	3,6	3,4	3,1	3,1	3,0	3,0	3,2	I+
Frankrijk	5,7	2,7	3,5	3,4	3,6	3,4	3,1	3,0	3,0	3,0	3,5	I+
Verenigd Koninkrijk	4,6	4,9	7,8	7,7	7,6	7,8	9,6	9,7	9,8	9,7	10,6	I++
Italië	9,0	5,1	6,2	6,4	6,2	6,5	6,1	6,0	6,1	6,3	6,8	I++
Verenigde Staten	3,3	4,1	4,8	4,7	4,6	5,2	4,6	4,3	4,7	4,8	5,5	I+
Japan	1,4	0,7	2,3	2,7	2,6	3,4	2,5	2,7	2,2	2,5	2,9	I+
Europese Gemeenschap	5,7	3,6	5,1	5,2	5,3	5,3	5,4	5,4	5,5	5,5	6,0	I+
Nederland	1,5	0,7	1,1	1,2	1,3	2,3	2,2	2,2	2,3	2,3	2,4	I

Bron voor gegevens buitenland: Eurostat.

1) Het gemiddelde van de 6 belangrijkste exportlanden, gewogen met hun aandeel in de Nederlandse export in 1987.

2) Trend: procentuele jaarmutatie van het meest recente voortschrijdend 12-maands (4-kwartaals) gemiddelde.

--I: kleiner dan -5%; -I: tussen -5% en -2%; I: tussen -2% en 2%; I+: tussen 2% en 5%; I++: groter dan 5%.

. = gegevens zijn (nog) niet beschikbaar.

Focus: Prijzen gezinsconsumptie in Nederland en het buitenland

Het prijsindexcijfer van de gezinsconsumptie lag in Nederland in augustus van dit jaar op 103,9 (1985=100). Dit is 2,4% hoger dan in dezelfde maand van 1989. In juni 1985 is bij deze wijze van vergelijken geen hoger stijgingspercentage meer waargenomen.

In de periode januari tot en met augustus 1990 lagen de prijzen 2,3% hoger dan in het overeenkomstige tijdvak een jaar eerder. In 1989 als geheel stegen de prijzen met 1,1% ten opzichte van 1988. De sterkste prijsstijging vond in de periode januari tot en met augustus van dit jaar plaats bij de categorie huur, verwarming en verlichting (4,7%, ten opzichte van de overeenkomstige periode in 1989).

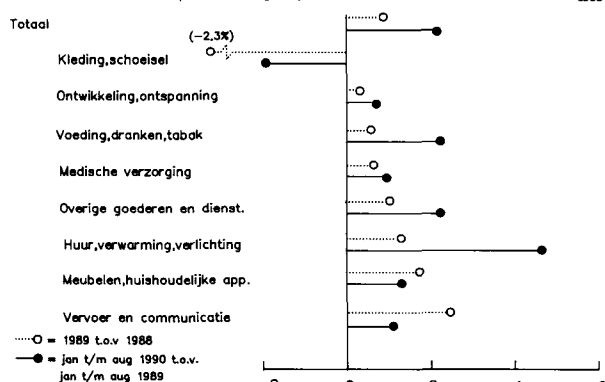
Vergeleken met een aantal belangrijke handelspartners bleef de prijsstijging in de eerste acht maanden van dit jaar in Nederland gematigd. Van de in grafiek 6 weergegeven landen stegen de prijzen over de periode januari tot en met augustus 1990 ten opzichte van dezelfde periode in 1989 in het Verenigd Koninkrijk het sterkst (9,1%); dit nadat over 1989 als geheel ook al de sterkste toename werd gemeten

(7,8%). In de Verenigde Staten en Frankrijk lagen de prijzen in het betreffende tijdvak in 1990 respectievelijk 5,0% en 3,3% hoger dan een jaar eerder. Deze cijfers zijn voor beide landen vrijwel gelijk aan de prijsstijgingen die over 1989 als geheel werden gemeten.

Van de genoemde landen waren de prijsstijgingen in de Bondsrepubliek Duitsland (2,6%) en Nederland (2,3%) het geringst. De percentages voor 1989 bedroegen respectievelijk 2,8% en 1,1%. Het verschil in stijgingspercentages tussen deze twee landen was medio dit jaar geheel verdwenen. In de meest recente maanden stegen de prijzen in de Bondsrepubliek weer iets sterker dan bij ons (zie grafiek 6).

In de laatste maand waarvoor prijsindexcijfers beschikbaar zijn (augustus) kenden alle weergegeven landen ten opzichte van juli een relatief forse prijsstijging van de gezinsconsumptie. In het Verenigd Koninkrijk bedroeg deze zelfs 1,0% en in de Verenigde Staten 0,8%. In ons land was de toename 0,4%.

Prijsindex gezinsconsumptie
Procentuele mutatie per artikelgroep

Prijsindex gezinsconsumptie
Procentuele maandmutatie t.o.v. voorgaand jaar

